

Lola Anglada i l'ideal del llibre¹

Ramona Valls i Montserrat

Universitat de Barcelona

Ningú no pot dubtar sobre el paper rellevant que ha exercit Lola Anglada (Barcelona, 1892-Tiana, 1984) dins del panorama de la cultura catalana del nou-cents, sobretot de la seva primera meitat. Fet i fet, Lola Anglada —juntament amb Carme Karr (1865-1943)— va ser molt probablement una de les dones més importants del Noucentisme català. Per això, la seva obra literària i gràfica assumeix, des del primer moment, una clara dimensió pedagògica en consonància amb els valors i principis del projecte noucentista, que aspirava a modernitzar la vida del país d'una manera constructiva i que apel·lava, en darrer terme, al poder omnímode de l'educació. Tot i que a hores d'ara el Noucentisme ha estat superat pel propi esdevenir de la cultura, no podem negar la forta empremta que ha deixat entre nosaltres.

Per això l'interès de l'exposició que ens ocupa —comissariada per Montserrat Castillo—,² a banda dels materials presentats per a la visita del passejant tranquil,

1. Exposició organitzada per la Diputació de Barcelona, primavera de 2005. Aquesta exposició ha estat presentada a la seu central de la Diputació de Barcelona (edifici històric de la rambla de Catalunya). La Diputació de Barcelona té una vinculació especial amb Lola Anglada, de l'obra de la qual és dipositària per desig de l'autora. Una part d'aquest important fons es pot veure al Museu Romàntic Can Llopis de Sitges, que pertany a la Xarxa de Museus Locals que cogestiona la Diputació amb els ajuntaments respectius. En espera de la finalització del Museu Lola Anglada, a Tiana, que serà possible gràcies a un acord entre l'Ajuntament d'aquesta població i la Diputació, aquesta exposició, Lola Anglada i l'ideal del llibre, pretén ser una aportació al coneixement de l'obra gràfica, literària i pedagògica de l'autora.

2. Montserrat Castillo és autora d'una de les millors monografies existents sobre la nostra il·lustradora: *Lola Anglada o la creació del paradís propi* (Barcelona, Meteora, 2000). D'aquesta mateixa autora, i amb relació a l'obra de Lola Anglada, podeu veure: *Grans il·lustradors catalans del llibre per a infants (1905-1939)*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1997, p. 221-242.

ofereix un magnífic catàleg molt ben editat que, a més d'un gran nombre d'il·lustracions, inclou una sèrie de treballs teòrics —de Montserrat Castillo, Teresa Mañà Terré i Maria Rius— que serveixen per situar l'obra de Lola Anglada en les seves corresponents coordenades històriques, estètiques i pedagògiques.³ D'entrada s'ha de recordar que per la seva naturalesa privada i objectual, amb la coberta i la contracoberta que el limiten i el reclouen, el llibre per a infants —un producte de la societat industrial— esdevé per a la nostra artista el recurs idoni per plasmar l'ideal de bellesa assumit per la filosofia noucentista. Cert, aquella Catalunya ideal, arbitrària, d'ordre i civilitat que preconitzava el Noucentisme va comportar, de retruc, l'allunyament del sentimentalisme modernista, perquè el llibre i les biblioteques eren —d'acord amb els postulats orsians— veritables eines d'educació al servei de la civilització i moralització del país.

I això encara és més important quan, seguint l'exemple de l'estranger, es van entendre entre nosaltres les edicions populars que buscaven, sense renunciar a la qualitat i l'interès del text, la voluntat de produir bons llibres per als infants, malgrat ser edicions econòmiques. Des d'un punt de vista pedagògic hem de recordar la plena sintonia que Lola Anglada va mantenir amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, atès que la nostra autora —imbuïda dels ideals noucentistes— era conscient de la importància dels llibres pedagògics destinats a la formació dels infants. En són exemple els dos volums —l'Elemental i el Superior— de *La Recitation Française à l'École*, d'A. Souché, editats a París el 1924 i el 1925, així com les *Lectures d'infants: Llibre segon*, de Maria de l'Assumpció Pascual, editat per l'APEC el 1931, o el menys pedagògic i malgrat tot didàctic *Chansons du couleur du temps*, editat per Roudanez.

Val a dir que Lola Anglada es va fer des de primera hora el propòsit de produir aquells llibres per a infants que no eren al mercat català. Per això el seu interès pel *Parenostre interpretat per a infants* (1927), atès que trobava massa carrinclons els llibres religiosos per a la canalla. Tant és així que Lola Anglada va dissenyar els seus llibres *En Peret*, *Margarida*, *Narcís*, *Monsenyor Llangardaix*, *Martinet*, etc. pensant en un format adient per als infants, és a dir, que cabessin a la cartera dels escolars i que es poguessin llegir fàcilment, amb una tipografia clara i entenedora. A més a més, els seus protagonistes són inspirats en personatges reals i pertanyen a les classes populars, rural i urbana, i són tocats per la dissort o la pobresa, sense exagerar i al marge de la llàgrima fàcil. En el seu univers tot respira un aire de naturalitat i humanitat, fins al punt que recorre a la humanització d'animals i plantes —fins i tot d'objectes—, cosa que els infants fan espontàniament.

Sota el batec dels vents femenins que no feministes de l'època noucentista, l'any 1925 Lola Anglada va fundar, dirigir i confeccionar —la major part de dibuixos i

3. *Lola Anglada i l'ideal del llibre*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 2005.

textos que l'omplien eren de pròpia mà— *La Nuri*, revista infantil adreçada al públic femení. Aquesta revista pretenia oferir a nenes i noies uns productes que milloressin la seva formació i educació d'acord amb l'ideari noucentista dominant. En conseqüència, la revista —que manlleva el seu nom del personatge adolescent i innocent de la *Terra baixa* de Guimerà— presenta una visió ideal de la dona (endreçada, neta, polida, amant de la llar, humil, prudent, etc.), que és al·lisonada a través de les diverses històries presentades. Tot plegat encaixa perfectament amb la visió d'aquella Catalunya ideal, modèlica i clàssica, moralista per sobre de tot, on el món pairal serveix d'inspiració per explicar unes històries emmarcades en l'espai i en el temps que han de coadjuvar a la moralització dels infants.

Menció a part mereix, lògicament, el llibre *El més petit de tots*, elaborat durant els anys de la Guerra Civil per captar les simpaties de la comunitat internacional a favor de la causa republicana.⁴ Segons llegim en el catàleg de l'exposició, en aquesta obra d'alt compromís ètic i polític, hi ha les constants que trobem en totes les seves produccions, ja que el protagonista —un jove milicianet— representa el candor i la innocència, però també la civilitat, el valor i la lluita. Naturalment els anys de postguerra van marcar Lola Anglada com a tota aquella generació noucentista que, en romandre a Catalunya, va haver d'adaptar-se a unes circumstàncies difícils i hostils. Tant és així que la seva producció es va ressentir i a partir d'aquells anys de postguerra entrà en una fase d'evocació i reconstrucció del passat que culminà amb la publicació, l'any 1949, de *La Barcelona dels nostres avis*, un llibre per a bibliòfil que recrea la Barcelona dels seus avantpassats.

L'exposició —que esperem i desitgem faci el seu periple per diferents indrets de la nostra geografia— presenta un total de noranta-quatre obres de Lola Anglada, organitzades a través de diferents eixos temàtics que representen al seu torn les distintes etapes per les quals va transitar en la seva evolució creativa. En primer lloc, trobem l'apartat «Tot anhelant el llibre», en què es detecta un ideal inicial de bellesa, d'harmonia i de perfecció que pren com a base el llibre il·lustrat. Crear un bell llibre il·lustrat per a infants és el propòsit d'aquestes obres de joventut, una part de les quals exposà al Faianc Català el 1916, i que tanmateix no obtingueren editor. Segueix a continuació l'apartat reservat als primers llibres il·lustrats per Lola Anglada editats per la casa Muntañola, fundada pel dibuixant Antoni Muntañola. Molt innovadora en el camp del llibre per a infants, creà col·leccions de gran for-

4. Lola ANGLADA I SARRIERA, *El més petit de tots*, Sabadell, Edicions del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1937, 81 p. Entre els mesos de juny i juliol de 1977 va tenir lloc una exposició de dibuixos sobre el tema de la Guerra Civil realitzats per Lola Anglada en el període 1936-1939, organitzada per la Diputació Provincial de Barcelona (Barcelona, Sala d'Art Provincial Santiago Rusiñol, 1977). Alguns anys després es va celebrar l'exposició «La Guerra vista per Lola Anglada» (Barcelona, Ateu Barcelonès, setembre 1986).

mat, a tot color i profusament decorades, on donà protagonisme a l'obra de l'il·lustrador. Lola Anglada també il·lustrà adaptacions de contes populars de Josep Carner, Carles Riba i Joan Gay (Pere Aldavert), que es van publicar entre 1917 i 1919.

Segueix un tercer apartat dedicat a les il·lustracions realitzades sobre altres autors. Per exemple, destaquen les seves versions d'*Alicia en terra de meravelles* o de *La llàntia meravellosa d'Aladí*, sense perdre de vista els treballs que va fer per a editorials franceses (Hachette, Roudanez i Nathan), o la seva contribució a edicions econòmiques com les de la Biblioteca Popular de l'Avenç o la col·lecció Rondalles Populars Catalanes de Valeri Serra i Boldú. Més endavant trobem la secció dedicada als *Contes del paradís*, on Lola Anglada es desborda i es manifesta plenament. Aquí Anglada descabdella records d'infantesa, fantasies, anhels, ideals de futur i l'estimació pel paisatge de Catalunya, amb una finalitat formativa tant en el civisme com en l'educació del gust per la bellesa. Entre aquests llibres, hi ha dos de tema religiós: *El Parenostre explicat als infants* (1927), que ofereix una visió alegre, innocent i vitalista de la pregària, i *El Parenostre i l'Avemaria* (1951), que, en canvi, respon a l'estil barroquitzant de l'època. No deixa de tenir interès l'apartat dedicat a Lola i la Guerra que presenta el seu llibre *El més petit de tots*, símbol de la resistència enfront del franquisme, que es va convertir en la mascota que difongué el comissariat de propaganda de la Generalitat. El petit milicianet, creat per l'escultor Miquel Paredes i Fonollà i recreat per Lola Anglada, té la innocència de l'infant i, alhora, la valentia del defensor de la llibertat.

Tal com hem dit, Lola Anglada es va refugiar després de la Guerra Civil en les imatges que evoquen la Barcelona del vuit-cents, que ocupen un nou apartat de l'exposició. De fet, aquest interès per la Barcelona del segle XIX fou el seu refugi quan es veié perseguida i li fou impossible publicar. A més del llibre *La Barcelona dels nostres avis*, reconstruí la Barcelona del vuit-cents amb l'historiador Francesc Curet en la monumental obra *Visions barcelonines*, en deu volums. Seguidament s'inclou l'espai reservat a la Lola íntima on es reflecteix l'univers personal de la seva casa de Tiana, els objectes que amaga i el jardí que l'envolta. Dedicava un llibre a la seva col·lecció de nines, *Les meves nines*, i un altre a la seva casa de Tiana: *La meva casa i el meu jardí*. Finalment, s'inclou un joiell que aplega aquells dibuixos ornamentals, capçaleres, culs de llàntia, caplletres, franges, orles, etc., és a dir, tot aquell art gratuït i no argumental que fa del llibre il·lustrat una autèntica joia d'art. En total —recordem-ho de nou— l'exposició aplega noranta-quatre obres per al record i la contemplació, l'estudi i la reflexió, en un passeig en què la bellesa i l'harmonia estètiques es conjuminen amb els somnis dels infants bo i fornint una producció artística d'una inequívoca dimensió pedagògica, tal com escau a algú que —com Lola Anglada— va participar de l'ideari formatiu del Noucentisme.